

УДК 656.031.4

ПЕРСПЕКТИВИ ДВИГУНА ВНУТРІШНЬОГО ЗГОРЯННЯ БЕЗ КОЛІНЧАСТОГО ВАЛА З ВІЛЬНИМ ПОРШНЕМ

Макаренко М.Г., Кулаков Ю.М., Яценко І.С.

(Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка)

Нетрадиційним напрямком розвитку конструкцій двигунів внутрішнього згоряння, є розробка вільнопоршневих енергетичних установок. Особливості їх роботи пов'язані з відсутністю кривошипно-шатунного механізму, що перетворює в традиційному двигуні зворотньо-поступальний рух поршня в односпрямоване обертання валу. Відсутність обмежувача руху поршня (кривошипно-шатунного механізму) приводить до іншого закону руху, що дозволяє отримати якісно нові його характеристики [1].

Влаштований двигун просто. По суті, це циліндр з глухими кінцями, всередині якого ковзає поршень. На кожному кінці циліндра - інжектор для вприскування палива, впускне і випускне вікно або клапани. У залежності від типу палива до них можуть бути додані свічки запалювання. І все: менше десятка найпростіших деталей і лише одна - рухома. Поршень в такому двигуні рухається лінійно, поступально, між двома камерами згоряння [2].

ККД такого двигуна теоретично більше 70%. Він легкий і простий у виробництві, а, значить, дешевий. Але, не дивлячись на те, що цей двигун відомий близько ста років, широкого поширення він не отримав. Причин тому кілька, і найголовніша з них полягає в тому, що до останнього часу інженери не знали, яким способом можна було б зняти потужність з поршня, що рухається взад-вперед усередині циліндра з частотою 20 000 разів на хвилину. Основна особливість вільнопоршневих двигуна в тому, що рух поршня визначається не механічним зв'язком кривошипно-шатунного механізму, а співвідношенням навантаження до сили розширення газів. Ступінь стиснення, таким чином, у нього є змінною. Як наслідок, цей двигун можна просто налаштувати на бензин, дизельне паливо, природний газ, водень і т. д.

Першочергова проблема - як зняти потужність з такого двигуна, котрий механічно являє собою замкнуту систему? Як підключитись до поршня, який переміщується з високою частотою? Це завдання довго залишалася невирішеною, хоча спроби робилися регулярно. Зокрема про неї облямали зуби інженери General Motors в 1960-х роках в процесі розробки компресора експериментального газотурбінного автомобіля. Діючі зразки суднових насосів на основі вільнопоршневих двигунів на початку 1980-х були виготовлені французькою компанією Sigma і британською Alan Muntz, але в серію вони не пішли. Вільнопоршневий двигун можна вважати найбільш простим за конструкторською добре пристосованим до вимог масового виробництва, виходячи з основних вимог - простота, мінімум рухомих ланок, високий ККД.

Переваги вільнопоршневих двигуна привабливі:

- організація і умови протікання робочого процесу, які забезпечують високі ККД і динамічні показники при відсутності димлення (сажі) (переваги вільного поршня в дизелі полягають в оптимальном підводі тепла, відсутності обмежень на жорсткість і максимальний тиск циклу, високий механічний ККД, незначний (до 10%) провал коефіцієнта надлишку повітря при наборі навантаження;
- багатотопливність, можливість застосування низькосортних альтернативних палив і газів довільного складу, включаючи з вмістом метану більше 10 - 20% без втрати потужності та із запалюванням від стиснення;
- низькі витрати при експлуатації і ремонті;
- високі пускові якості при низьких температурах;
- можливість відключення одного або декількох секцій без зупинки інших;
- можливість підвищення тиску наддуву і максимального тиску згоряння;
- простота, надійність і технологічність конструкції;
- зручність компонування в просторі;
- питома масова і габаритна потужність значно вище дизелів.

Вільнопоршневий двигун можна вважати найбільш простим по конструкції і добре пристосованим до вимог масового виробництва серед всіх використовуваних ДВС.

Однак не все так просто. Перед вченими стоять дві найважливіші проблеми вільнопоршневих двигунів: відбір отриманої потужності і управління примхливим поршнем. Не так-то просто зняти механічно потужність з двигуна, що представляє собою замкнуту систему, і контролювати роботу установки при частоті до 20 000 циклів на хвилину. Крім того, верхня мертва точка траєкторії залежить від ступеня стиснення і швидкості згоряння паливного заряду.

Фактично гальмування поршня відбувається за рахунок критичного тиску в камері і подальшого мимовільного загоряння суміші. У звичайному ДВС кожний наступний цикл є аналогом попереднього завдяки жорстким механічним зв'язкам між поршнями і колінчастим валом. У вільнопоршневих же тривалість тактів і верхня мертва точка - плаваючі величини. Найменша неточність в дозуванні паливного заряду або нестабільність режиму згоряння викликають зупинку поршня або удар в один з торців циліндра.

Таким чином, для двигуна такого типу потрібна потужна і швидкодіюча електронна система управління. Створити її не так просто, як здається. Багато експертів вважають цю задачу важко здійснюваною. Двигуни внутрішнього згоряння з вільним поршнем мають ряд унікальних достоїнств, але щоб створити надійний серійний агрегат, потрібно ще дуже багато дізнатися про його термодинаміку та навчитися управляти процесом згоряння суміші.

Список використаних джерел

1. Шуляк М. Л. Інженерія природокористування, 2014, №1(1), с. 17-24.
2. Макаренко Н. Есть ли будущее у двигателя внутреннего сгорания без коленчатого вала со свободным поршнем? Електронний ресурс <https://naukatehnika.com/dvs-bez-kolenchatogo-vala-so-svobodnym-porshnem.html>.